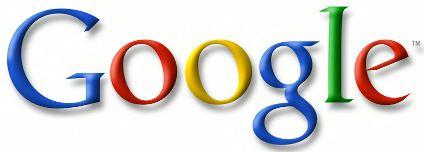

MAGYAR JOGÁSZEGYLETI ÉRTEKEZÉSEK.

Szerkeszti: Dr. Szladits Károly, a Magyar Jogászegylet titkára.

1907. NOVEMBER HÓ. 279. SZ. XXXVI. KÖTET 3. FÜZET.

A MAGYAR JOGÁSZEGYLET BÜNTETŐJOGI BIZOTTSÁGÁNAK TANÁCSKOZÁSAI A BÜNTETŐ-NOVELLA TÁRGYÁBAN

IV. FÜZET.

DR. LENGYEL AURÉL ÉRTEKEZÉSE.

BUDAPEST.

1907.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

A magyar büntetőkodexnek előkészítése körüli munkálatok, a bizottsági tárgyalások s parlamenti tanácskozások időrendileg egybeestek a természettudományok jegyében fogant annak a mozgalomnak a kitörésével, mely első radikálizmusában nem kevesebbet, mint a büntetőjog akkoron fennállott egész rendszerének rombahullását követelte. Mikor pedig a kodex életbelépett, akkorra már hozzánk is elérkeztek e mozgalomnak hullámai, melynek átalakító s alkotó eszméi a kriminálitás elleni céltudatosabb állami és társadalmi küzdelem megszervezésére irányultak. És a törvény szerzője nemcsak koncepciója szerkezeti fogyatkozásainak kiderülését és ostromát érte meg, de látnia kellett, hogy a szaktudománynak ős dogmái és megdönthetetleneknek hitt alaptételei indultak porladásnak.

Ugyan nálunk is, miként mindenütt, sokat engedtek utóbb a revolucionisták követeléseikből s a romboló fölforgatás helyett később az evolució jelszavát írták zászlajukra; viszont, kik a kodex alapelveinek és rendelkezéseinek érinthetetlenségét sokáig oly fanatikusan védelmezték, utóbb nem zárkóztak el oly végletesen a tapasztalatok értékelése s az idők szavának gondos figyelembevétele elől. Mégis, büntetési rendszerünknek kölcsönös engedékenységből fakadt legmérsékeltebb szellemű reformja sem tudott eddig megvalósulásra jutni, sőt elmulasztottuk e három évtizedes nem egyszer izzóhevű gondolatharc egyetlen szikrájának értékesítését is.

Mi több: azon valóban szerény méretű módosítványok érdekében, melyek az individual-ethikai rendszer kristályait s kövületeit távolról sem érintenék, hiába döngette nagy apparatussal negyedszázadon át a törvényhozás kapuit a

közvélemény. Bár e törekvések csupán oda irányulnak, hogy a kodexnek egynémely ponton — majd a tényállások meghatározása, majd a büntetési tételek megállapitása körül — mutatkozó indokolatlan elnézősége, más pontokon észlelhető krudelitásig menő szigora reparáltassék s kivitelük a legminuciózusabb részletekig meg van oldva: mi tűrjük azt a jogállapotot, melyet kormány-nyilatkozatok is évtizedek óta tarthatatlannak nyilvánitottak s a melyet praxis és theoria egyaránt olyannak tekint, mi nemcsak a társadalomvédelem követelményeinek nem felel meg, de a magát klasszikusnak nevező jogfölfogással is ellenkezik.

Pedig 1888 óta, mikor *Fabinyi Teofil* igazságügyminiszter az első ankétot tartotta a büntető-törvényeknek módosítása, illetőleg kiegészítése tárgyában, a tervezeteknek hosszú sora készült, hogy feledtesse kodexünknek kései létrejöttében rejlő tragikumát vagy legalább egyben-másban korrigálja az értékitélés körüli tévedéseket s megkönnyítse a büntetési rendszabálynak a bűntevő egyéniségéhez való alkalmazását. De — különböző okokból — mindegyikük az előkészület stádiumában maradt.

Érvényesült ezenközben minden variáns a törvénymódosítás keretei tekintetében.

Az első, a *Schédius Lajos*-féle tervezet volt a legszerényebb terjedelmű; ez mindössze hét §. megváltoztatására szorítkozott. A *Szilágyi Dezső* igazságügyminiszter megbízásából készült második tervezet már hetvenhat §. módosítására terjedt ki. *Illés Károly*nak egyik tervezete száztizenhét §.-t érintett s az ő átdolgozott tervezete még nagyobb terjedelmű. *Plósz Sándor* igazságügyminiszter ezeknél is szélesebb keretet jelölt ki a munkálatoknak s az általa adott megbízás alapján *Finkey Ferencz* és *Angyal Pál* jogtanárok által elkészített tervezetek már az egész kodexet, nemkülönben a kihágásokról szóló törvényt is revizió alá vették.

Az országgyűlés előtt fekvő legújabb törvényjavaslat már más úton halad. Ennek kereteire az az álláspont volt elhatározó, hogy *most* lehetőleg szűk keretben a büntető-törvényeknek azok a visszásságai orvosoltassanak, melyeknek kijavítását a gyakorlati jogéletnek tapasztalatai hosszabb idő óta égetően

sürgősnek jelezték s erre a czélra már ezúttal felhasználtassanak a tudományos kutatásoknak általán helyeseknek elismert megállapításai s *e mellett* veendő kidolgozás alá egy nagyobb terjedelmű törvényelőkészítő munkálat, mely a büntető-törvények általános és különös rendelkezéseinek a részletekben való módosítására és kiegészítésére czéloz, mindazokban az irányokban, melyekben ez a gyakorlat tapasztalatai s a tudomány és törvényhozás haladása folytán szükségesnek bizonyult. Az alapelveket ez a munkálat sem érintené, de befogható volna ennek keretébe a szabadságvesztésbüntetési rendszer egyszerűsítése, a tényálladékoknak kiegészítése s a büntetési tételeknek a kodex egészén keresztűl való arányosítása.

Elvi helyessége ennek az állásfoglalásnak el nem vitatható. Ma és pedig hosszú idő óta az első csoportba tartozó módositásoknak keresztülvitele érdekében folytatott agitáció köti le a szakemberek nagy részének buzgalmát s munkaerejét. Ez a képesség és készség a novelláris törvénynyel fölszabadul s gyümölcsöztethető lesz büntetőjogunk gyökeres reformjának munkájában, melyet pedig a hazai kriminalitás egyéni s társadalmi tényezői széles alapú s mélyen járó tanulmányának kell megelőznie.

Tényleges értékét a novellának az döntendi el, sikerül-e az anyagnak helyes megválasztása s az ily helyes anyagú reformnak késlekedés nélkül való keresztülvitele.

Ma ez az aktuális problema.

Hogy annak idején a tüzetes revizió helyett, nem lészen-e helyesebb az új törvényszerkesztést választani, attól függ, kialakul-e forrongó tudományunkban s megérik e törvényhozási formára az *igazságnak* a mainál megnyugtatóbb fogalma?

I.

A Javaslat meg akarja honosítani büntetési rendszerünkben a feltételes büntetés-elengedést *a büntetés feltételes felfüggesztésének* formájában.

A problema szerteágazó vonatkozásainál fogva, de már az idevágó irodalom rengetegére való tekintettel sem lehet föl-

adatom az intézmény létjogosultságának kérdését tárgyalás alá venni. Bármi csábító legyen, tartózkodom annak tüzetes fejtegetésétől, hogy a kezdő bűnösök kimélésének kriminálpolitikailag értékes angol jogvidéki eszköze; a *recognisance for the peace and good behaviour* pontról-pontra mennyire tökéletlen imitációban jelentkezik a kontinentális föltételes itélkezésben. De úgy vélem, hogy azok, kik helyesnek vallják azt a nézetet, a mely szerint a feltételes büntetés-felfüggesztésnek meghonosítása feltétlen követelménye az elvileg a büntetőjogban is irányadó lex miniminek: azok sem húnyhatnak szemet tényleges állapotaink előtt, melyeknek szemlélete bennem azt a következtetést kelté, hogy az intézménynek *ez idő szerint* való behozatala a represszió rendbontó gyengülésére s a büntető hatalom végzetes enerválására vezethet.

1. Magyarországnak nincsen megfelelő *bünügyi nyilvántartása.* E nélkül pedig az intézmény abszolute nem funkcionálhat.

Angol jogterületen, mielőtt a biró próbaidőt tűz, megbizható közegével megállapíttatja a vádlottnak egyéni körülményeit, kipuhatoltatja annak egész múltját s mikor ítél, a vádlottnak egész életpályája ismeretes előtte. A kontinentális elfogás, mely már azzal a puszta ténynyel megelégszik, hogy a casier-ba visszaesés be nem jegyeztetett, azt tartja, hogy az el nem ítélt, sőt némely törvény szerint a nem rabviselt egyén azonos az első bűnözővel. A Javaslat is azt tekinti kezdő bűnösnek, a ki bűntett miatt még nem volt jogerősen elitélve vagy tíz éven belül fogház, vagy egy hónapot meghaladó elzárás nem volt ellene megállapítva.

Az eltérő tényeknek téves azonosítása azonban még elnézhető volna. A gyakorlati kivihetetlenség ott kezdődik, hogy nálunk egyáltalán nem lesz lehetséges megbízható megállapítása annak, volt-e már a vádlott elítélve? Hiszen az *elítélések* összességéről sehol nyilvántartás nem vezettetik.

Ellenvethető volna, hogy a komplet nyilvántartás megszervezésének nincs akadálya. Ámde ha most akarjuk életbeléptetni a casier judiciairet, melyet a kriminalitás elleni küzdelemben ma is nagy áldozatok árán nélkülözünk, ha ma

akarjuk végrehajtani az 1897:XXXIV. t.-c.-nek a bűnvádi úton elitélteknek nyilvánságban tartására vonatkozó kategorikus parancsát: könnyű belátni, hogy ennek csak egy emberöltő mulva fogjuk hasznát vehetni.

2. Nem számol a Javaslat azzal a körülménnyel sem, hogy a *patronage-ügy* hazánkban távolról sincs kellőleg megszervezve. Fegyvertelen az állam s alig cselekvékeny a társadalom a büntetőjogilag még immunis fiatalkoruak tekintetében. A feltételesen feleletre vonható fiatalkorú bűnösök zöme a közönséges letartóztatási intézetekben senyved és csupán elenyészően csekély hányad az, melynek javítóintézetekben való elhelyezésére be vagyunk rendezkedve. A züllött de még nem bűnözött gyermekeknek megmentése érdekében most történnek a kezdeményező lépések. Rabsegélyező ügyünk fejletlen. Jelentéktelen könyöradományok juttatásában merül ki az e célra alakult egyletek tevékenysége. Nincs érdeklődés a kiszabadult foglyok sorsa iránt s a börtönből az élet forgatagába visszakerülteknek hiányzik a támogatója. És a feltételesen szabadlábra helyezettek feletti őrködés sem terjed tul a rendőri felügyelet keretein.

Kriminálpolitikai alapozás nélkül kisérli meg tehát a Javaslat a reformot, mely ekként — garanciális intézmények nélkül — még különben mitigált szerkezetében is, súlyos veszélyek csiráját rejti magában.

3. De meg kell előzni a feltételes büntetés-felfüggesztés meghonosítását a szorosan vett *jogi törvényhozási reformok* keresztülvitelének is, melyet a Javaslatban szintén hiába keresünk.

Ki kell küszöbölni a törvényből általában a rövidtartamú szabadságvesztésbüntetéseket, melyeknek mételyező hatásáról szót vesztegetni régóta felesleges. Meg kell változtatni a büntetőtörvényeknek azokat a rendelkezéseit, melyek a be nem hajtható pénzbüntetést a büntetés egyenlősége elvének bántó megtörésével szabadságvesztésbüntetésre változtatják át. Végül gyökeresen át kell alakítani a közigazgatási hatóságok mint kihágási biróságok előtt folyó eljárásnak — jogállamban türhetetlen mai rendjét, megadván itt is a modern bünpert övező garanciákat.

Ha e mellett keresztülvitetik a fiatalkoruak büntetési rendszerének céliranyos reformja, becsülettel végrehajtatik a kodexnek progressziv börtönrendszere s egyidejüleg energikusabb represssziót és mélyrehatóbb prevenciót jelentő rendszabályokat hivunk életbe a hivatásos büntető osztály ellenében: akkor a következő nemzedék — *heres necessarius*-a nemcsak mulasztásainknak és bűneinknek, de üdvös közbeavatkozásaink eredményeinek is — kisérletet tehetend a feltételes itélkezésnek törvénybeiktatásával.

Büntetési rendszerünknek ily kiépítése előtt nem csábíthat a külföld példája. A nyugatnak a civilizáció élén járó nemzetei saját jogrendszerükben gyökerező okokból határozták el a feltételes itélkezés megszervezését s különleges viszonyaiknak megfelelő alakban szervezték azt meg. (Németországban p. o. remedium az általános enyhítő §. hiányára.)

Nem lehet döntő a külföldi statisztikai adatokra való hivatkozás sem. Felszinen járó okoskodás vezetheti vissza a kriminalitás állagának állítólagos csökkenését egyetlen tényezőre, mikor a modern államban, törvényhozás, administratió s nép, a kriminalitás elleni küzdelembe a fegyvereknek egész arzenálját viszi.

A megtorlás nélkül maradt bűn — mondja a nagy angol sociolog — a bűnök egész családjának forrása. Ezt az igazságot így is lehet formulázni: A ki mesterkélten csökkenti a büntetés bekövetkezésének valószinűségét, a nélkül hogy egyidejűleg a törvényszerű életre determináló tényezőket erősbítené: annak eljárása legalább is impolitikus.

Karakterisztikus a Javaslatnak *kompromisszuális jellege*. Már az intézmény mibenállásának körülirásánál egymással szembenálló rendszereknek alapfölfogását recipiálták a kodifikátorok, mikor a fogház szégyene elől való megmentést s egyszersmind a fogház métélye elől való elvonást jelölték ki a büntetésvégrehajtás felfüggesztésének alapjául midőn pedig a Javaslat a különben behajtható pénzbüntetéseket is elengedhetővé teszi, akkor ezek mellett azt a felfogást is legalizálni látszik, hogy a fölfüggesztéssel nem adja

föl az állam a megtorlás elvét, mert a felfüggesztett büntetés is büntetés, s pedig egyedül adæquát retorziója bizonyos nemű és súlyú törvényszegéseknek.

Összeegyeztető álláspontot foglal el a Javaslat a kedvezményben részesíthetők kiválasztásának módja kérdésében is. Francia jogterületen a «romlatlan» egyén korlátlanul van a biró gráciájára bizva, míg a norvég törvény szabatosan körülirja azokat a feltételeket, melyeknek fenforgása esetén a büntetés felfüggeszthető. A Javaslat pedig hivatkozik különös méltánylást érdemlő körülményekre, de ezeket a biró maga állapítja meg, s felhivja a birót az elitélt viseletének s egyéniségének vizsgálatára, de hozzáteszi, hogy az esetnek összes egyéb körülményeit figyelembe kell vennie.

A mi a felfüggeszthető büntetés súlyának megállapítását illeti: a Javaslat átveszi az angol-amerikai rendszerből, hogy a törvény általánosságban kijelöli, mely büntetésnemekkel sujtott delictumok büntetése engedhető el, átveszi azonban a francia jognak azt a megállapítását is, mely szerint a kedvezmény a biróság által kiszabott bizonyos mérvű büntetésre van korlátozva.

Közvetítő állásfoglalás a próbaidő kitűzésének a módja is. Nem a biró állapítja meg az esetnek sajátosságához képest a próbaidőt, mert a tapasztalás szerint Belgiumban, hol ez a rendszer életben van, általában túlrövid időt tűznek a biróságok. De nem követte a Javaslat a francia s a luxemburgi törvényeknek túlhosszú tartamú próbaidejét sem. — A próbaidő tartamát a Javaslat vétségnél három, kihágásnál egy évben szabja meg.

Honnét számittassék a próbaidő? A szélső eshetőségek: egyrészt az elsőfoku elitélésnek, másrészt a jogerős itélet kihirdetésének időpontja. Közbül áll az a számitás, mely az itélet jogerőre emelkedésének időpontjától indul ki. A Javaslat ezt választotta.

Annak a kérdésnek a megoldásánál, hogy mi legyen a próbaidő kedvező elteltének hatálya, szintén mellőzte a Javaslat úgy azt a végletes álláspontot, mely szerint ily esetben az elitélés meg nem történtnek tekintendő (francia törvény: «*non avenue*»), mint azt, mely ilyenkor a büntetést kiállott-

nak tekinti (norvég törvény). A javaslat értelmében a büntetés ez esetben «nem hajtható végre».

A próbaidő a Javaslat szerint akkor telik le kedvezően, ha az elitélt ellen a próbaidő alatt bűnvádi eljárás nem volt folyamatban. Itt is középúton maradt a Javaslat egyrészt a norvég, másrészt a franczia jog között. Amaz a revokációt újabb deliktum elkövetésétől teszi függővé, utóbbi szerint a kedvezmény akkor vész el, ha vádlottat a próbaidő alatt elitélik.

Még az intézménynek a kodexekben való elhelyezése kérdésében is tartózkodó a Javaslat. Nem helyezte a büntetés feltételes felfüggesztéséről szóló §-okat a Btk. 92. §-a, illetőleg a Kbtk. 21. §-a mögé, mint azt az intézménynek lelkes hívei követelik, de nem iktatta a Btk. 41. §-a után sem, a mint azt *Baumgarten* helyeselné. S ezzel elkerülte a szinvallást abban a tekintetben, hogy vajjon a cselekménynek bűnösségi tartalma, vagy a tettes személyes minősége szolgál a kedvezmény megadásának alapjául. A Javaslat «a büntettek- és vétségekről szóló törvényt» illetőleg «a kihágásokról szóló törvényt» egésziti ki az illető rendelkezésekke

Ha pedig az egyes határozmányokat vizsgáljuk ebből az eldöntően fontos szempontból, hogy ekként az intézménynek büntetési rendszerünkbe való illeszkedhetőségét megállapitsuk, kitünik, hogy a Javaslat e tekintetben sem áll egységes elvü alapon.

A kodex ugyanis az egyéniesitő büntetéskimérést írja elő a biró feladatául; ha már most a hozandó törvény a társadalmi veszélyesség fogalmával operál s e nézőpontból akarja a büntetést végrehajtani vagy elengedni, egymást természetüknél fogva keresztező egyeneseket akar egy vonalba hozni. A Javaslatnak az a kitétele, hogy a biró ott s akkor mondja ki a fölfüggesztést, hol s mikor ettől az elitéltnek jövőbeli magatartására kedvező hatást vár, oda látszik mutatni, hogy a Javaslat a célszerűségi alapu kiválasztást, tehát nem az individualizációt tekinti az intézmény feladatául. Ugyane mellett szól a kedvezményben részeltethetők sorozásánál használt egyik rostának mineműsége is, az jelesül, mely megállapitja, hogy nem lehet felfüggeszteni a bün-

tetést, ha vádlott már el volt itélve. Viszont a szelekciónak további eszközei, nevezetesen *a)* annak megállapítása, hogy nem függeszthető föl az oly cselekményért kiszabott büntetés, melyre a törvény fegyház-, börtön- vagy államfogházbüntetést állapit meg, úgyszintén *b)* annak kimondása, hogy nem függeszthető föl az aljas indokból elkövetett bármi büntetésnemmel járó cselekmény büntetése: arra utalnak, hogy a felfüggesztésre alkalmas esetek kiválasztásánál mégsem tartották a kodifikátorok nélkülözhetőnek a cselekmény bűnösségi tartalmának mérlegelését.*

A kompromisszuális hajlamosságnak e kiélezése korántsem gáncs.

Ezzel nyesegették le a kodifikátorok az intézménynek külhoni szabályozásán mutatkozó számos kinövést s tarták távol — kétségtelenül tudatos idegenkedéssel a Javaslatot a szecesszió tulzásaitól.

Az aggodalmak ott kezdődnek, hogy a már nem is egységes alapgondolaton sarkalló institució s a kodexnek büntetési rendszere — mint alapjában *heterogen* anyagok — közt a biró nem fog tudni összhangot teremteni . . .

Legyen szabad néhány *részletkérdésre* is felhivni a figyelmet.

Mikor a Javaslatnak első szövege az igazságügyminiszter által egybehivott ankéten s a Magyar Jogászegylet büntetőjogi bizottságának ülésein tárgyalás alá vétetett, tekintélyes oldalról opponáltak a Javaslatnak azon álláspontja

* Hol az államügyész korlátlan *nolo prosequi*-vel rendelkezik, a biróság pedig az eljárásra érett ügyet érdemi intézkedés mellőzésével *ad acta* teheti *(on file)*; hol a biró majd túlsúlyosan, majd túlenyhén itél, nehogy az elitélt hideg évszakban szabaduljon; hol a börtönigazgató a munkátalan elitéltet a büntetés elszenvedése után is visszatarthatja, mint önkéntes *(own request)* rabot: ily leleményes extravaganciák mellett a feltételes itélkezés egyáltalán nem kirivó intézmény az Egyesült-Államok büntető jogrendszerében. Ámde ott *nyiltan* ki is mondják, hogy öntudatosan mellőzik az igazságosságnak tradicionális fölfogását s tisztán a gyakorlati célszerűséget keresik.

ellen, mely a felfüggesztést a törvény által fogházbüntetéssel fenyegetett cselekményekre korlátozta. *Wlassics Gyula* Ő Excellenciája a Javaslatról írt essay-ében különösen megfontolásra ajánlotta, vajjon nem kellene-e a korrekcionalizált vétségre kiszabott fogházbüntetést is felfüggeszthetővé tenni, utalván arra, hogy hazai jogunk szerint végeredményben nem a büntetés, melylyel a törvény fenyeget, határozza meg a minősítést, hanem erre a biróilag kiszabott büntetés az irányadó.

Részemről a Javaslatban elfogadott álláspontot vallom helyesnek. Más a társadalmi veszélyessége az in thesi fegyházzal vagy börtönnel sujtott cselekményeknek, még akkor is, ha a tettes bűnössége a fönforgó viszonyoknál fogva enyhébb jellegü. Már a büntetendő cselekmények osztályozásának általános alapelveinél fogva is ki van zárva, hogy egy a törvényben büntettnek nyilvánitott cselekmény oly jelentéktelen természetünek *(trivial nature)* tekintessék, mely mint ilyen, csupán névleges büntetést *(nominal punishment)* érdemel és igényel.

Ugyancsak a jogászegyleti vita során hangzott föl az a kívánalom, hogy a Javaslat 1. §-a, mikor a kedvezményben részesítés feltételeit előírja, vagy taxáljon, vagy hagyjon el mindennemű felsorolást. Részemről úgy találom, hogy a jelenlegi példálózó felsorolás, különösen ha azt kiegészítenők még annak kiemelésével, hogy a «menthető» törvényszegések megbocsátását kontempláljuk, becses útbaigazításúl fog a biró számára szolgálni.

Megfelelőnek vélem azt is, hogy a feltételesen elengedhető büntetést a Javaslat egy hónapban állapítja meg. A külföldi törvények legtöbbje messzebb megy ugyan ennél, de nálunk figyelemmel kell lenni arra a sajátos hajlandóságra, melylyel biróságaink a minimumok megközelítése, sőt épen alkalmazása iránt viseltetnek.

E pontból utalok arra, hogy a 2. §. 1. pontjának szövege, jelesül a cselekmény mellett a kisérletnek kiemelése — azt a látszatot kelti, mintha a Javaslat a részességi bűnalakzatot külön elbánás alá akarná vonni. Én a kisérlet megemlítését feleslegesnek tartom. De ha az nem töröltetik: mellette a részesség is fölemlítendő.

A Javaslat a pénzbüntetésnek felfüggesztése elől sem zárkózik el.

A pénzbüntetéssel sujtott cselekmények enyhébbek, mint a szabadságvesztésbüntetéssel sujtottak, mondja az Indokolás; nem volna igazságos, ha az enyhébbeket a törvény kizárná abból a kedvezményből, melyet a súlyosabb jellegűeknek megad. Nem oszthatom ezt az álláspontot. E két, egymástól alapjában elütő büntetési szernek unifikálása épen a reformerek szempontjából meglepő. Az igaz lehet, hogy «becsületes» emberek is itéltethetnek el fogházbüntetésre s ezeknek még a legideálisabban szervezett és administrált fogházban való internálása is megalázó kegyetlenkedés jellegével birhat. De mi akadálya lehet annak, hogy a kereseti s vagyoni viszonyokhoz képest kirótt pénzbüntetést végrehajtsuk, mikor ennek során a fizetési határidő kitűzésével, részfizetések engedélyezésével, a pénzbüntetésben rejlő fékező erő épen a leghathatósabban értékesíthető.

Semmi esetre nem tartom azonban megfelelőnek, hogy a Javaslat nemcsak a kisebb, sőt nemcsak a középsúlyú, de a legsúlyosabb pénzbüntetéseket is felfüggeszthetővé teszi. Úgy vélem, hogy a miként a felfüggeszthető fogház- és elzárásbüntetés limitálva van, nem lehet korlátlan a felfüggeszthető pénzbüntetés sem. Ezrekre menő pénzbüntetés elengedésével a biró túllő a célon. Ilyet a törvénynek eleve ki kell zárni. Hatszáz koronát felül nem haladó pénzbüntetésnek elengedhetővé tétele a célnak teljesen megfelelő. Ez az összeg felel meg a behajthatatlanság esetére a Btk. 53. §-ában helyt fogó átváltoztatás legméltányosabb eshetőségének.

A Javaslat szerzői — mint az Indokolásból kitűnik — foglalkoztak azzal a kérdéssel, mit irodalmunkban *Baumgarten* propagált, hogy nem a pénzbüntetést, hanem a be nem hajtható pénzbüntetést helyettesítő szabadságvesztésbüntetést kell függőben tartani s elengedhetővé tenni. Mindenesetre sajnálatos, hogy ily irányú rendeltetést a Javaslat fel nem vett. Azok a technikai nehézségek, melyekre az Indokolás hivatkozik, korántsem leküzdhetetlenek, de legalább is mérsékelhetők. S nem hiszem, hogy mikor arról van szó, vajjon felfüggesztessék-e

a be nem hajtható pénzbüntetést helyettesítő szabadságvesztésbüntetés, mikor tehát az forog kérdésben, hogy az elitélt helyzetén könnyítsünk: akkor az elitélt, még ha kihallgatása végett újból is meg kell jelennie a biróság előtt, alappal panaszkodhatnék, hogy ez a «zaklatás» «az ő életének menetét nagyon igazságtalanul hátrányosan befolyásolja.»

Értékesíthető volna az az eszme is, mit *Fayer* 1892-ben előterjesztett törvénytervezetében vetett fel, hogy nevezetesen a megfelelő esetekben a kedvezmény megadása biztosíték adásától tétessék függővé.

Kodexünknek tudvalevőleg az az álláspontja, hogy nem a büntetésnemek vonnak maguk után becsületvesztő hatályt. Factum diffamat. A törvény a cselekményeket sorolja föl, melyeknek megállapitása esetén a hivatalvesztés és a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése kimondandó. Nem i nevezi e jogkövetkezményt a polgári becsületjogok elvesztésének *(Verlust des bürgerlichen Ehrenrechtes)*, hanem egyszerüen óvóintézkedésszerű mellékbüntetésnek. Nevezetes határozmánya a törvénynek, melyet elég sürüen is vesznek biróságaink alkalmazásba, hogy abban az esetben, ha főbüntetésül hat hónapi fogházat meg nem haladó büntetés szabatott ki, a mellékbüntetés kimondása mellőzhető. Ennek a rendszernek szinte kinálkozó továbbfejlesztése volna, ha a Novella kimondaná, hogy a büntetés felfüggesztését megállapító itéletben sem hivatalvesztés, sem a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése ki nem szabható. Kimondandó volna az is, hogy ily esetben a Btk. 60. §-ában körülírt jogkövetkezményeket, de a viselt hivatalnak elvesztését sem lehet megállapítani. Feleslegeseknek látszanak ugyanis a mellékbüntetések alkalmazásában rejlő rendszabályok ott, hol — miként azt épen a felfüggesztés ténye tanusítja — a biró a cselekményt tárgyilag nem sulyosnak s az egyént társadalmilag nem veszélyesnek itélte. Ki nem egyenlíthető ellenmondás mutatkozik abban az itéletben, mely egyrészt az erkölcsi behatás iránt fogékonynak s romlatlannak deklarálja a vádlottat, kinél supponálja, hogy bünhődik már a büntudatnak sulya alatt és az államnak rosszaló kijelentésével, másrészt fenforogni látja vele szemben azt a *publicae hone-*

statis impedimentumot, mely ellen csak a közületi életből való kirekesztéssel lehet védekezni. Ha pedig a Javaslat attól tartana, hogy különben másoknak jogos érdekei veszélyeztetnének, mert méltatlan egyén ül közhivatalban, ez aggály ellen legyen elég egyszerüen a fegyelmi úton való elmozdítás lehetőségében rejlő ellensúlyozó biztosítékra utalni. Egyetlen argumentum szól álláspontom ellen. Ha ugyanis a kedvezményezett méltatlannak bizonyult, előnyösebb helyzetben lesz annál, a kin a büntetés végrehajtatott. Ezen az aránytalanságon azonban igen egyszerüen segít egy olyan rendelkezésnek fölvétele, hogy a biróság akkor, a midőn a felfüggesztett büntetés végrehajtása iránt intézkedik, pótlólag határoz — a fennálló szabályok szerint — a mellékbüntetések tárgyában.

Önkényes megkülönböztetésnek látszik a javaslat 2. §-ának 2. pontjában, hogy az öt évi vagy azt meghaladó tartamu államfogházra való korábbi elitéltetés a kedvezmény alkalmazását kizáró ok, az ennél rövidebb tartamban kiszabott államfogházbüntetés ellenben nem az. A kire p. o. halálos kimenetelü párviadal miatt a maximumot szabta ki a biróság (Btk. 299. §.), annak újabbi büntetése föl nem függeszthető, ha azonban öt év minus egy nap rovatott ki, ez nem képez kizáró okot. Nem indokolt az sem, hogy a büntett miatt elitéltet a büntetésnek kegyelem útján való elengedése esetében a kedvezményből kizártnak kell tekinteni, míglen a vétség miatt kiszabott, de kegyelem útján elengedett szabadságvesztésbüntetés kizáró okul nem tekintetik. Mindkét kérdésben büntett és vétségre egyazon elbánás igazolt. S pedig szerintem az államfogházbüntetés a szövegből kifejezetten ki volna emelendő és minthogy a szöveg az elitélés tényét szögezi le, kihagynám a királyi kegyelemre vonatkozó klauzulát is.

A Javaslat a felfüggesztés lényegének a 3. §-ba iktatott felfogását a dán törvényből vette át. A próbaidőnek bifurkációja s törvényi megszabása pedig az ausztriai javaslatra emlékeztet. Azzal is a dán törvény alapjára helyezkedett a Javaslat, hogy a büntetés foganatositását attól tette függővé, vajjon volt-e az elitélt ellen eljárás a próbaidő alatt folya-

matban. Helyeslem, hogy a próbaidő kezdő pontja az itélet jogerejüségétől számíttatik, de túlszűk korlátot látszik állítani a Javaslat, mikor a kedvezmény elvonásához a bűnvádi eljárás megindítását kívánja meg. Valaki elkövet p. o. egy csekély súlyu lopást s a büntetést felfüggesztik; ezután már a próbaidő vége felé, nyáridőben elkövet egy súlyos lakásfeltöréses lopást, a mit csak ősszel, tehát akkor fedeznek fel, mikor a próbaidő már letelt. Valami nagy méltánytalanság nem esik az ily egyénen, ha most a korábbi büntetést is végrehajtják rajta. Nincs meggyőző ereje annak az indokolásnak, hogy nem szabad az egyszer elitéltet állandó bizonytalanságban hagyni sorsa felől. Legfőbb ideje, hogy a büntettesek lelki nyugalma érdekében alkotott intézményes biztosítékok kiépítésével fölhagyjunk.

Mielőtt a revokació kérdésére rátérnék, meg kell említenem azt a sajátos viszonyt, melyben a Javaslatnak 3—6. §-aiba iktatott rendelkezések állanak. A 3. §. általános tételt állít fel arra, hogy a felfüggesztett büntetést mikor nem lehet végrehajtani; s ezt — mint említem — ahhoz a feltételhez köti, hogy az elitélt ellen a próbaidő alatt ne lett légyen bűnvádi eljárás folyamatban. Innét az volna következtethető, hogy a próbaidő alatt folyamatban volt eljárás s a 4. és 5. §-okban felölelt esetek köre[1] fedik egymást. Nem így van. Sőt maga a Javaslat is provideál — különben könnyen konstruálható — oly esetekre, melyeket a 4. és 5. §-ok fel nem karolnak (6. §.)[2] A 3. §-nak kijelentése tehát túlsokat mond s ezt kellő határra az szállítja vissza, ha a 6. §-nak anyaga a 3. §-ba befoglaltatik.

A kedvezmény elvesztése esetén a felfüggesztett büntetés rendszerint[3] összbüntetés kiszabásának mellőzésével hajtandó

[1] A 4. §. 1. bekezdése meghatározza, mikor *vonandó* meg a kedvezmény; a 2. bekezdés pedig azt, hogy az mikor *vonható* meg.

Az 5. §. szintén a kedvezmény megvonására vonatkozik, de az ott felsorolt esetekben a büntetések nem külön, hanem összbüntetésben hajtandók, illetőleg hajthatók végre.

[2] 6. §. A 4. és 5. §. esetein kívül a próbaidő alatt folyamatban volt eljárás a büntetés felfüggesztésének hatályát nem érinti.

[3] T. i. ha az új bűnvádi eljárás a próbaidő alatt elkövetett cselekmény miatt indíttatott.

végre. (4. §.) Ez a gyakorlatban nehézségekbe fog ütközni. Csak hozzájárul ez az intézkedés ahhoz, hogy az egyes szabadságbüntetési nemeknek a törvényben megadott tartalma papiroson létezzék.

De ha a próbaidő alatt az elitélt ellen oly cselekmény miatt volt folyamatban eljárás, melyet még a próbaidő előtt követett el s a biróság szabadságvesztés büntetést állapit meg, vagy ha a próbaidő alatt jut a biróság tudomására, hogy az elitélt előzőleg jogerősen szabadságvesztésbüntetésre volt elitélve s azt még végre kell hajtani: összbüntetés kiszabásának van helye (5. §.). Úgy gondolom, hogy a Btk. általános részét kiegészítő törvénycikkben megismételni a 96. és 104. §-okban foglalt rendelkezéseket felesleges.

A Javaslat 4. §-ában az «elitélés egyéb esetei» alatt, mikor is a biróság az ügy körülményeinek méltatásával határoz a felől, hogy a felfüggesztett büntetést is végre kell-e hajtani, nyilván a kihágásért s eshetőleg bármily súlyu kihágásért való elitélés is értendő.* A 8. §. szerint megfelelően alkalmazandó rendelkezés értelmében előállhat az az eset, hogy a közigazgatási hatóság mint kihágási biróság valakit elitél s ekkor egyúttal elrendeli a kir. biróság által felfüggesztett büntetésnek végrehajtását. Ez visszás helyzet volna. Kimondandónak tartom, hogy a közigazgatási hatóság által kihágás címén való elitélés esetében az iratok, ha az elitélt kir. birósági itélet folytán próbán van, ahhoz a birósághoz teendők át, a melyik a felfüggesztést kimondó itélet alapját képező ügyben elsőfokon eljárt s nem a közigazgatási hatóság, hanem a kir. biróság hatáskörébe tartozik annak megállapítása, hogy vajjon a felfüggesztett büntetést végre kell-e hajtani.

Akkor is szabad mérlegeléssel határoz a biróság a revokáció kérdésében, ha a fölmentésre a magánindítvány visszavonása szolgált okul. Érthető s feltétlenül méltánylást érdemel a határozmánynak alapgondolata, hogy t. i. indokolatlan a kedvezménynek meghagyása, mikor a sértett olyankor

* Van valami inkonsequentia abban, hogy a revokáció feltételei szigorubbak, mint a kedvezmény megadásának feltételei.

vonja vissza magánindítványát, mely időpontban a biróság a vádlott bűnösségéről egész bizonyossággal meg van győződve és csak itélethozatalra, esetleg csupán a már meghozott és bűnösségre szóló itéletnek puszta kihirdetésére van szükség. Ámde a joghelyzet nem az, melyet a Javaslat fennállónak supponál. Nem áll jelesül absolut szabályként, hogy a biróság fölmentő itéletet hoz, ha főtárgyaláson észleleli a magánindítvány hiányát. Felmentő itélet hozatalának szüksége csak akkor forog fenn, ha a (köz-) vádló a magánindítvány visszavonása dacára is vádat emelne, illetőleg vádját fentartaná. Ha ezt nem teszi, hanem — miként tudomásom szerint országos gyakorlat — a magánindítvány hiánya következtében s épen arra való hivatkozással a vádat elejti, a biróság az eljárást pusztán e körülményre való hivatkozás mellett megszünteti (Bp. 323. §.). A magánindítványnak visszavonása után itélethozatal csak akkor fordul elő, ha a visszavonhatóság kérdésében a vádló tagadó állásponton van s a vádat tartja. Erre az igen-igen szűk térre szorítani a revokáció eshetőségét valóban nem érdemes. De nem is igazságos és célszerű attól tenni függővé a végrehajtás elrendelését, hogy a sértett mikor határozza el magát panaszának visszavonására. Viszont végzetes hiba volna, ha a biróságot minden esetben, hol a magánindítvány visszavonatott, feljogositanók a bizonyítottság kérdésének megvizsgálására. Ez a felek főtárgyalásszerű közreműködésének garanciája nélkül nem történhetik meg. A magánindítvány alapeszméje pedig nem is engedi, hogy a tényállás joghatályos visszavonás daczára is bolygattassék. De nem is volna keresztülvihető ez a rendszer a maga teljességében. Az esetek legtöbbjében az előkészítő eljárás alatt — különösen a nyomozás szakában — vonatik vissza a magánindítvány, mikor az ügyben nincs is még a biróságnak ingerenciája. Az egész határozmányt törlendőnek tartom.

A 4. §. 2. bekezdése kapcsán oly eshetőségre vagyok bátor itt figyelmeztetni, melynek magyarázatát adni a feltételes büntetésfelfüggesztés alapgondolatából nem tudom. Az elitélt a próbaidő alatt gondatlanságból emberölést követ el s ezért két heti fogházra itéltetik. A biróság ezt a büntetést

fel nem függesztheti. Azt végre is hajtják. Utolérte az elitéltet tehát a fogház szégyene s mételye. Miért az első büntetés végrehajtásának mellőzése? — Elegendőnek tartanám arra az esetre korlátozni a felfüggesztés feletti diskrécionális jogot, mikor a próbaidő alatt való elitélés pénzbüntetésre szól vagy legfeljebb kihágásért történik.

A kedvezmény büntetendő cselekmények halmazata esetén is alkalmazható. Sőt ha a próbán levő egyénre régi cselekménye miatt büntetést szabnak, az 5. §. szerint megállapitott összbüntetés is felfüggeszthető. A felfüggesztés kimondásának joga nyilván az összbüntetést kiszabó biróságot illeti. Előfeltétele-e az ily felfüggesztő határozatnak, hogy a próbaidő alatt hozott itélet is felfüggesztésre szóljon, nem dönti el a Javaslat szövege. A kérdés kifejezetten igenlő értelemben volna megoldandó; hiszen az összbüntetés meghatározása végett tartott tárgyalás már a Bp. 517., 518. §-aiban körülirt rendjénél fogva (pl. hogy az elitélt jelenléte nem kötelező) a felfüggesztési kérdés meritumának eldöntésére nem tekinthető hivatottnak. Hézag a §-ban, hogy előírja ugyan az összbüntetés kiszabását, mi által a felfüggesztést rendelő itéletnek a büntetési tételre vonatkozó része hatályát veszti, de nem rendeli meg az összbüntetésnek végrehajtását, a mint azt a 4. §. 1. bek. ut. mondata teszi; holott a próbára bocsátó intézkedése az alapitéletnek csak ezzel esnék ki hatályából.

Ami még a perjogi kérdéseket illeti:

Kifejezetten azonositandó volna a kir. ügyészségével a tiszti ügyészségnek jogállása, tekintettel arra, hogy a tiszti ügyészségnek vádszerű közreműködése a rendőri kihágási eljárásban igénybe vehető. (1901 : XX. t.-c. 22. §.)

Meg volna állapitandó az is, hogy a közvádló a felfüggesztés kérdésében az elitélt javára is élhet perorvoslattal.

Intézkedés volna teendő arra, hogy a kir. törvényszék mint felebbviteli biróság a pusztán a felfüggesztésre vonatkozó rendelkezés miatt használt perorvoslatot miként intézze el, jelesül tanácsülésen vagy felebbviteli tárgyaláson. Ez a Bp. 550. §-a szerint nyilt kérdés. Nézetem szerint a tárgyaláson való elintézés volna elrendelendő.

A Javaslat szerint, ha az összbüntetést kiszabó biróság a felfüggesztést megtagadja (5. §. 2. bek.), még akkor sincs helye perorvoslatnak a felfüggesztés kimondása érdekében, ha a megtagadás annak dacára történt, hogy mindkét alapitélet megállapította a felfüggesztést. Az összbüntetést kiszabó itélet ugyanis az általános szabályok szerint csak semmiségi panaszszal támadható meg (Bp. 518. §.), ezt pedig a Javaslat az elitélt javára e ponton nem engedi meg felhasználni. Szerintem e fontos jognak gyakorlata nem bizható ellenőrzés nélkül az alsófokra.

II.

Tételes jogunknak a *fiatalkorú bűnözőkre* vonatkozólag fennálló büntetési rendszere különösen *három irányban* hívta ki a szakköröknek kritikáját.

Elsősorban azt kifogásolták, hogy a tizenkettedik életévüket meg nem haladott s ekként bűnvádi eljárás alá nem vonható fiatalkorú bűnözőkkel szemben az eljáró hatóságok teljes tétlenségre vannak kárhoztatva s az ilyen egyéneknek megmentése végett akkor sem tehetnek intézkedést, ha ezeknek züllött környezetéről és erkölcsi romlásáról hivatalos tudomást szereztek is.

Másodszor: vitatták, hogy a feltételesen feleletre vonható fiatalkorúakra nézve a felső, a tizenhatodik évet kijelölő korhatár túlalacsony s hogy a törvény által a 12—16 éves egyének feleletre vonásának alapjául volt «*discernement*» helytelen kiinduló pontja a felelősség megállapításának.

Harmadszor: igazságtalannak s célszerűtlennek itéltetett, hogy a fiatalkorúakkal szemben az állam ugyanazt a büntetési rendszert veszi alkalmazásba, mint a felnőtt bűnözők ellenében, hogy a javító nevelésnek csak szük körben enged tért és a kiszabott büntetések végrehajtása is ugyanazon letartóztató intézetekben történik, mint a felnőttekéi.

A Javaslat rendszere ezzel szemben a következő alapgondolatokra van fektetve:

a) A büntetendő cselekményt elkövetett gyermekekkel és fiatalkorúakkal szemben nem a megtorlás, hanem a megmentés és nevelés szempontjait kell érvényre emelni;

b) a 12 éven aluli, de az erkölcsi romlásnak kitett, vagy züllésnek indult gyermekeknek megmentése érdekében az eljáró biróságok, illetőleg közigazgatási hatóságok pozitiv intézkedéseket tehetnek;

c) a fiatalkorú bűntevőkre nézve a felső korhatár a tizennyolcadik életévre emeltetik;

d) a fiatalkorú 21-ik életévének betöltéséig tartható javító-nevelés alatt;

e) nem a bűnösség felismerésére szükséges belátási képesség, hanem az értelmi s erkölcsi fejlettség keresendő a fiatalkorú vádlottnál;

f) az itélő hatóság az eset körülményei szerint a fiatalkorút megdorgálhatja vagy próbára bocsáthatja, esetleg a szükséghez képest ellene javító-nevelést rendelhet el s csak kivételes esetben alkalmazhat fogházbüntetést, melynek legkisebb tartama 15 nap s a mely rendszerint a fiatalkorúak részére berendezett külön fogházban hajtandó végre; végül

g) a 18-ik évét már meghaladott, de a 21-iket még be nem töltött egyén is a fiatalkorúak befogadására szolgáló külön intézetbe utalható.

Kitűnik ebből a szembeállításból, hogy a Javaslat a fiatalkorúak büntetési rendszerének mélyen járó, gyökeres reformját tendálja és progressziv szellemében tradicionális fogalmi meghatározásoknak kiküszöbölésétől és konvencionális eszközöknek lomtárba helyezésétől sem riad vissza, gátat vetendő a kriminalitás legbővebben ontó forrásának. Különösen kiemelendő e mellett, hogy mikor a Javaslat ekként messzire túlterjeszti a biró föladatkörét azon a határon, hogy vagy elitéljen, vagy fölmentsen: a birót a századnak legnagyobbszerű problemájának szolgálatába vonja be; ez az erkölcsi romlásnak kitett gyermekkorú s fiatalkorú egyéneknek a megmentése.

A humánus szellemtől ihletett grandiozus koncepció előtt feltétlenül zászlót kell hajtanunk.

Ha egy-egy ponton a részletekben aggály vagy kétség merül föl s itt-ott kérdésesnek is látszik, vajjon beilleszkedhetik-e a kontemplált szerkezet a fennálló keretekbe: érez-

zük, hogy csupán érdességek ezek, melyeknek könnyű szerrel való lecsiszolása csak növeli az alkotás egészének harmoniáját.

Legyen szabad ezen aggályok némelyikére rámutatni.

«Az ellen, a ki a bűntett vagy vétség elkövetésekor életének tizenkettedik évét már meghaladta, de tizennyolcadik évét még be nem töltötte (fiatalkor), a biróság büntetést nem alkalmazhat, ha a fiatalkorúnak megfelelő értelmi vagy erkölcsi fejlettsége nincs.» (Javaslat: 16. §. 1. bekezdése.)

E határozmány a fiatalkorúak életbeléptetendő büntetési rendszerének a gerince. Kell már ennélfogva is, hogy a törvényhozási alapgondolat formába öntése a tökély határán járó szabatossággal történjék. Nem találom, hogy a közölt szöveg e kelléknek megfelelne.

Hibának vélem már az *Indokolásnak* azt a kifejtését is, mely a fiatalkorú értelmi s erkölcsi fejlettségében a *bűnösség* ismérvét látja, hozzáfűzvén ehez mint természetes következést, hogy annak hiányában büntetésnek helye nincs, tehát az eljárás ily esetben megszüntetendő. Hiba pedig azért, mert — hogy a fogalomsorozatban visszafelé haladjak — a büntethetőség, alanyi bűnösség s felelősség fogalmainak éles különtartása nélkül törvényszerkesztés és majdan itélkezés nem képzelhető el. A *szöveg* meg valósággal ráduplăz erre az indokolásra s a modern büntetőjognak egyik legnagyobb vívmányát, hogy t. i. a feleletrevonhatóságnak vagyis a beszámíthatóságnak alapját az erkölcsi és értelmi fejlettség azon fokában kell keresni, mely képessé tesz a létező kulturviszonyoknak megfelő magatartás tanusítására: egyszerűen a büntethetőség kérdésének nyilvánítja.

Mikor a Btk. 84. §-a a birót ma arra hívja föl, hogy az előtte álló vádlott feleletrevonhatóságát, vagy ennek hiányát megállapítsa, őt klasszikus szabatossággal megjelölt ismérv (a discernement) keresésére utalja; s ha ezt a kriteriont a biró fenforgónak itéli s az alanyi bünösséget is meglevőnek látja: kimondja a vádlott feleletrevonását, azaz a perjog értelmében vett «bünösséget». Itt a fogalmak logikai láncolatá-

ban nincs hézag. A Javaslat azonban, mikor elejti a discernementban adott ismérvet, de — a helyett, hogy a feleletrevonást jelölné meg a kellő mérvű erkölcsi s értelmi fejlettségben rejlő képesség jelenlétének következése gyanánt, — azt állapítja meg, hogy az ily értelemben fejletlen egyénre büntetés nem alkalmazható: nem dönti el azt a kérdést, mi a fiatalkorú bünösök feleletrevonásának az alapja?

Helyesen: az volna kimondandó — s ezt positiv formában szövegezném, — hogy a ki a bűntett vagy vétség elkövetésekor életének 12-ik évét «már meghaladta, de 18-ik évét még be nem töltötte, csak az esetben vonható felelősségre, ha a cselekmény elkövetése idejében megfelelő értelmi és erkölcsi fejlettséggel birt».

A tudomány állapitandja meg azt, hogy mi tekintendő megfelelő mértékű fejlettségnek.

«A biróság ily esetben az eljárást megszünteti», folytatja a 16. §. 2. bekezdése.

E határozmánynak a törvénybe átvitele nagy zavarok forrásául szolgálna.

A bünvádi perrendtartási törvényben foglaltatik annak tüzetes szabályozása, mikor van helye ítélet s mikor végzés alakjával biró határozatnak s hogy az eljárás mikor végződjék elítéléssel, illetőleg felmentéssel és mikor megszüntetéssel. Elég egyszerűen pedzeni az ítéleti s a megszüntetési határozat joghatásainak eltérőségét, hogy figyelmessé legyünk, miként ezt az elvi alapon nyugvó s panaszra eddigelé okot nem adott rendszert incidentaliter megbolygatni nem tanácsos.

Elő fog fordulni a gyakorlatban p. o. az, hogy a törvényszék előtt lopás büntette címén folyó eljárás során a védelem arra az álláspontra helyezkedik, miszerint a vádlott a cselekmény elkövetése idején oly értelmi s erkölcsi fejlettséggel, mely tetteért való büntetőjogi felelősségét megállapítaná, nem birt. Ha a közvádló tartja a vádat, a biróság, bármi legyen is meggyőződése, *kell* hogy ítéletet hozzon (Bp. 323. §. 2. bekezdés), az ítélet pedig csak felmentő vagy elítélő tartalmú lehet (324. §. 4. bekezdés). Ezt az általán helyesnek elismert

rendszert romba dönteni készül a Javaslat, mikor az ügy állására, a vád szempontjára, a perorvoslatok mineműségére, ezek elintézésének különbözőségére s az újrafelvétel váltakozó eshetőségeire való minden tekintet nélkül keresztültöri az elintézés formájára nézve fennálló szabályokat.

Részemről mi veszélyt sem észlelek abban, hogy a biróság azt a körülményt, miként a fiatalkorú egyént az adott esetben feleletre nem vonhatónak találta — az ügy állásához képest — eshetőleg felmentő itéletben deklarálja, annál kevésbbé, mert a Javaslat 16. §-ának 3. bekezdésében említett rendelkezés, illetőleg intézkedés úgy itéleti, mint végzési formulában, úgy felmentés, mint megszüntetés kapcsán meghozható, illetőleg megtehető.

Kapcsolatos a kérdéssel a Javaslatnak 33. §-a is, mely a Bp. 360. §-ának 2. bek. helyébe lépne. E szerint ha a vádlott a büntetendő cselekmény elkövetésének idején életének tizennyolcadik évét még be nem töltötte, kérdés teendő fel arra nézve, bírt-e a vádlott az elkövetés idején oly erkölcsi és értelmi fejlettséggel, hogy tetteért büntetőjogilag felelősségre vonható? A biróság tagadó válasz esetén a jelen törvény 16. §-a értelmében . . . határoz.

Mihelyt az ügy a kérdésmegállapitás stádiumáig (Bp. 363. §. 1. bek.) jutott, a vád többbé el nem ejthető (Bp. 38. §. 2. bek.), az ügy tehát feltétlenül itélettel fejezendő be; ennek tartalma pedig, ha a jelzett kérdésre az esküdtek tagadólag válaszoltak: felmentés (Bp. 373. §.).

A javaslat álláspontja itt is a bűnvádi eljárási jognak alaptételeivel ellenkezik.

(Az esküdtbirósági hatáskör kérdéséről alább még lesz szó.)

Annak felösmerése, hogy a törvényszegést elkövető fiatalkorú egyének egy része, élettapasztalati s erkölcsi érettségnek hiánya okából nem vonható feleletre, maga után vonja, hogy azokkal szemben oly elbánás szerveztessék, mely fejleszti értelmüket, edzi itélőtehetségüket s erősiti erkölcsi képzeteiket. Ezt a javaslat azzal akarja elérni, hogy felhatalmazza

a biróságot *a)* a fiatalkorunak törvényes képviselője, hozzátartozója vagy más alkalmas egyén által gyakorlandó házi felügyelet alá utalására; *b)* intézkedésre az iránt, hogy a fiatalkoru házi vagy iskolai fenyítést kapjon, vagy *c)* a fiatalkoru javítónevelésének elrendelésére (16. §.). Lényegében a gyermekkoru — a tizenkettedik évet meg nem haladott — törvényszegőkkel szemben is ezek a rendszabályok vehetők foganatba, de: *a)* javítónevelés helyett gyermekmenhelybe szállítandó az illető egyén s annak javítónevelésben való részesítése iránt a gyámhatóság intézkedik, saját hatáskörében, az erre nézve irányadó szabályok szerint és *b)* az említett rendelkezések nemcsak a biróság, hanem bármelyik hatóság által foganatba vehetők, a melyik elé a gyermek került, s a melyik a hatósági beavatkozás szükségéről tudomást szerzett (15. §.).

A dolog természetéből folyik, hogy az enyhébb intézkedéseknek csupán az esetben lehet helye, ha nem a régi környezet hatott közre a törvényszegés elkövetésére; különben a hatósági intézkedés épen az addigi környezetből való eltávolításra kell hogy irányuljon. Feltétlenül szükséges azonban, hogy a törvény szankciót írjon elő a tekintetben, mi éri azt a törvényes képviselőt stb., a ki a hatósági rendelkezésnek meg nem felel, s mi történjék ily esetben a fiatalkoruval, vajjon jelesül bevárandó-e ilyenkor az újabb törvényszegés alkalmából való hatósági intézkedés? Ily szankció hiányában a határozmány csak félrendszabály. A gyermekvédelem terén a hatóságok jogköre egyátalán szélesebbre terjesztendő ki. Az igaz, hogy a büntetőjogi reform keretében e kiterjesztés csak részleges lehet, annak azonban nem lehet akadálya, hogy a gyermekvédelem szervezete egy külön szerves patronage-törvénnyel kiépíttessék, s hogy ez a törvény a novellával *iunctim* lépjen életbe. Míg nem ismerjük a kontemplált «iskolai hatóság»-ot, s a gyámhatósági jogkörnek tervbe vett újabbi szabályozását és míg nem tudjuk, hogy az erkölcsileg éretlennek talált fiatalkorú törvényszegők «javítóneveltetése» alatt mi értendő: addig a blanketttörvény jelentősége alig is értékelhető.

A feleletteherrel tartozó fiatalkoru bűnösökkel szemben tehető intézkedéseket a javaslat 17. §-a sorolja elő. Kiegésziti e felsorolást a 18. §-nak 2. bekezdése annak megállapításával, hogy ha a 17. §-beli intézkedés a fiatalkorunak jövőbeli magaviselete és erkölcsi fejlődése szempontjából nem mutatkozik kivánatosnak, a biróság a 16. §-nak fentidézett 2. s 3. bek. értelmében jár el.

1. Mielőtt az egyes intézkedésekről szólanék, kifogásolnom kell azt, hogy a Javaslat összeelegyíti a fiatalkoru törvényszegőknek jellegzetesen különböző maga-alkotta kategoriáival szemben alkalmazásba vehető rendszabúlyokat. Nem vonja le a saját, élesen kidomborított álláspontjából folyó konsequentiákat. Fenforog az erkölcsi s értelmi fejlettségnek a feleletre vonáshoz kívánt foka; a biró a vádlott egyéniségének, szervezeti minőségének s életsorsának mérlegelésével azt találja, hogy annak akarási képessége s felelősségérzete kellő fejlettségü; egy szóval meg van az, mit a Javaslat a «büntethetőség» konstatálásához követel: a Javaslat még sem kíván büntetni. Legalább nem mindig. Materiális büntetést pedig csak épen a végletes esetekre tart fenn.

A mennyire üdvös a maga helyén a büntetés helyett fenyítékeknek s mentő intézkedéseknek alkalmazásbavétele, ép oly elhibázott, ha ezeket oly esetek számára is készletben tartjuk, melyek azoknak alkalmazása alól valósággal kirínak. Az ellen bizonyára nem vethető kifogás, hogy a javaslat a fiatalkoruak megmentése körül a célszerűségi eszmét állítja az itélkezés homlokterébe s hogy ennek folyamányaként az eleddig csaknem kizárólagosan használt materiális büntetések háttérbe szorításával nevelési eszközökkel s erkölcsi büntetésekkel iparkodik a jövő zavartalanságának biztosítására. De bizonyára tulzás, hogy a Javaslat — melynek indokolása pedig oly meggyőzően hibáztatja a tételes jogunkbeli unifikációt — a legfontosabb kérdésben az összes gyermek- és fiatalkorú törvényszegőket egy kalap alá vonja. Ezt az individualizáció szabadsága nem követeli.

2. Áttérve a részletekre, a *dorgálást* illetően hiánynak tartom, hogy a Javaslat a dorgálásnak, mely pedig kétségtelenül büntetésnem jellegével bir, a Btk. büntetési rendsze-

rében való helyét közelebbről körül nem írja. A Btk. 20. és következő §-aiban foglalt megállapításoknak itt nem részletezhető számos igen fontos kihatása van. Megfelelő törvényi intézkedés hiányában még az sem lesz eldönthető, hogy mily büntetendő cselekményt — vajjon nevezetesen bűntettet, vétséget, vagy kihágást — képez-e p. o. az a lopás, melyet a biró dorgálással talált büntetendőnek.

Annak az útbaigazításnak pedig, melyet a Javaslat a 19. §-ban a birónak arra nézve ad, hogy mily súlyú büntetendő cselekményekre alkalmazandó a dorgálás, alig lehet gyakorlati jelentőséget tulajdonitani. (Akkor van kizárva a dorgálás alkalmazása, «ha a cselekmény súlyához mérten egy hónapot meghaladó fogházbüntetés lenne megállapítható».) Az elkövetett bűncselekmény súlyát egyidejüleg fogházbüntetéses és erkölcsi büntetéses léptékkel mérni nem lehet. Ha a törvény — mint azt a Javaslat kontemplálja — feljogosítja a birót, hogy p. o. a lopás vétségét öt évig terjedhető fogházzal *vagy* dorgálással büntesse, akkor a biró a fiatalkorúnak egyénisége, értelmi és erkölcsi fejlettségének foka, életviszonyai s az eset egyéb körülményei szerint — in concreto — eldöntheti, hogy melyik büntetésnem s ha az — mint a fogház — osztékony, mily mértékben veendő alkalmazásba? S ha a biró úgy itéli, hogy a kérdéses törvényszegés könnyelmű csiny, pajkos meggondolatlanság avagy pillanatnyi eltévelyedés szülötte, ezt honorálhatja azzal, hogy a fogházbüntetés *helyett* a dorgálást alkalmazza. De ezzel kizárta már, hogy a törvényszegésnek fogházbüntetésbeli æquivalensét meghatározhassa. Ha a Javaslat épen nem akarja köttetlenül hagyni a birót a dorgálással büntethető esetek kiválasztásánál, úgy az abstrakt büntetési nemek és tételek felé kell figyelmét irányoznia.

3. A Javaslat felhatalmazza a bíróságot, hogy a terheltet itélet hozatala nélkül, megfelelő figyelmeztetés után, egy évi próbaidőre szigorú szabályokhoz kötött felügyelet mellett feltételesen szabadlábon hagyja; ha a terhelt a próbaidő alatt büntetendő cselekményt követ el, iszákos, erkölcstelen vagy csavargó életmódot folytat vagy a felügyeleti szabályokat megszegi, a biróság őt javító nevelésre vagy fogházbün-

tetésre itéli; ha ellenben a próbaidő kifogástalanul telt el, az eljárás megszüntetendő. Ez nem egyéb, mint a *feltételes itélkezés angol-amerikai rendszerének* meghonosítása.

Tehát a Javaslat — s ez a föntebb tárgyalt kompromisszuális hajlamosságnak legélesebb kihegyeződése — a feltételes itélkezésnek mindkét formáját összeegyeztethetőnek s össze is egyezőnek tartja fennálló jogunk szellemével s népünknek jogérzetével, és felnőttekre a belga-francia formát, fiatalkorúakra az angol-amerikait találja megszervezendőnek, nem zárván ki, hogy a próbán elbukott fiatalkorú a rá kiszabott fogházbüntetés elől most már esetleg a büntetés felfüggesztése által meneküljön. A mennyire opponálok a felnőttek próbája ellen, oly örömmel üdvözlöm a fiatalkorúakra kontemplált rendszert s attól — ha ugyan át lesz vihető az életbe — nevezetes eredményeket várok.

Sajátságos, hogy a javaslat ennek az angol-amerikai próbának az előfeltételeit egész másként állapítja meg, mint a felnőttek próbájáiét, s hogy nincs kizárva a fiatalkorúnak ismételt próbára bocsátása sem, míglen a másik rendszerben csak egy mentési kisérlet történhetik. Legalább a próbaidő tartama tekintetében kellene összhangot teremteni. Próbára állítás, ezt világosan kifejezésre kellene juttatni, csak az ügy érdemének letárgyalása alapján történhetik meg, mert csupán a főtárgyalás adatai tanusíthatják be, hogy a fiatalkorún a züllés jelei nem mutatkoznak, környezete s életviszonyai az állami gondozásba vételt nem igénylik s valószinűsíthetik, hogy szigorú felvigyázat mellett szabadlábon élve, a materiális büntetés felesleges.

Érdekes, hogy bár közvetlen kihatásaiban súlyosabb a terheltre nézve a próbára állítás a dorgálásnál, annyiban azonban mégis kedvezőbb a próbára bocsátottnak a helyzete, miként a megdorgáltté, hogy a próbaidő kedvező elteltével s az eljárásnak ez alapon való megszüntetésével ő «elitéltnek» semmi vonatkozásban nem lesz tekinthető.

A mely határozmányt (19. §. 2. bek. 1. p.) a dorgálásnál az imént jelentőségnélkülinek mondottam, annak hiányát annál inkább érezhetni e pontnál. Itt joggal szólhatni arról, hogy «különben» a cselekmény súlyához mérten minő bün-

tetés volna megállapitandó. Az idézett helyen adott irányitás e helyütt épen megfelelő volna.

Csak a gyakorlati megvalósitás lehetősége kérdésében merülnek föl aggodalmak. Vajjon nevezetesen állanak-e majd rendelkezésre a felügyelet gyakorlása céljából alkalmas közegek? A Javaslat indokolása vérmes reményekkel van ez irányban eltelve; kifejtése szerint, a mint a nyugateurópai államok társadalma megteremtette az e célra szolgáló szervezetet, nem lehet kétség az iránt, hogy ha a törvény egyenes szava hivja fel a társadalmat tevékeny munkásságra, az e nagy szociálpolitikai feladat szolgálatától visszavonulni nem fog. E büszke s öntudatos kijelentés — elfojtja, de meg nem szünteti kételyeimet.

4. A legfontosabb s leghatékonyabb rendelkezés a fiatalkorúak büntetési rendszerében a *javító nevelés.* Előreláthatólag ez lesz a jövőben a fiatalkorú bünettesekre a *poena ordinaria.* Ha a próbára állitás s az erkölcsi büntetés (dorgálás) nem látszik célravezetőnek, másrészt pedig a kivételes büntetésnek szánt fogházbüntetés alkalmazása sincs helyén: a fiatalkorú javító nevelésre utalandó. Teljesen indokolt, hogy a biró a javító nevelést határozatlan időtartamra mondja ki. A jellem átalakítása, a nemesebb hajlamok kifejlesztése s megerősitése, a szenvedelmek fékezése, és az érzéki ingereknek ellentálló képesség szilárditása lévén a javító nevelés föladata, minthogy ezt az eredményt az illető fiatalkorúnak egyénisége szerint különböző idő alatt lehet elérni, a nevelés időtartama előre meg nem szabható. Helyesen illeszkednek be a rendszerbe a kisérleti kihelyezésre vonatkozó határozmányok is.

Feltünő azonban, hogy a Javaslat a javító nevelés mibenállásáról, eszközlésének helyéről s végrehajtásának módozatairól csupán e helyütt, azaz a büntetésként kiszabott javító neveléssel kapcsolatban szól, holott — mint lát tuk — javító nevelés a feleletre nem vonható fiatalkorúakkal, sőt az immunitást élvező gyermekkorúakkal szemben is elrendelhető. Az Indokolásból kitetszik, hogy a javító nevelésre utalt összes egyénekre kihatnak e szabályok, s nem az fogja az osztályozás alapját képezni, hogy azok feleletre von-

hatóknak találtattak-e vagy sem, de sőt nem is a bűncselekmény elkövetése lesz a kizárólag döntő szempont. A szerint fognának a javító nevelésre utaltak különböző intézetekben elhelyeztetni, a mint azok életkoruknál, jellemük minőségénél, életviszonyaiknál fogva más-más elbánásra szorulnak. Már meg is egyezett az igazságügyi és belügyi kormányzat az osztályozás főbb elveire nézve, mely megegyezésből első sorban az emelendő ki, hogy a romlottabb és szigorúbb elbánást igénylő egyének s pedig arra való tekintet nélkül, hogy követtek-e el bűncselekményt vagy nem, királyi javító-intézetekbe, az enyhébb elbánást igénylő fiatalkorúak ellenben állami gyermek-menhelyekbe s az ezekkel kapcsolatos vagy ezeket kiegészítő társadalmi intézetekbe szállíttatnának. Az osztályozásra vonatkozó részletes megjegyzéseinket itt is akkorra kell fentartani, mikor az említett megállapodás nyilvánosságra jut.

5. Valósággal idegenszerűen hangzik ebben a célszerűségi elemekkel szaturált légkörben a «megtorló büntetés»-nek emlegetése (26. §.). A büntetőtörvénynek kodifikátora — bárha az ő idejében fehér holló számba ment, a ki a *Zweckstrafe*-ra esküdött — nem vette ajkára e szót, és távoltartá a törvényhozót, hogy beleelegyedjék a büntetés jogalapjának áldatlan vitájába. Sajátságos, hogy a novella javaslata látja szükségesnek ezt a kacérkodást, ép annál a kérdésnél, hol egyidejűleg a multtal összekötő fonalakat legradikálisabban megszakította és a nélkül, hogy a megtorlás szükségének hangsúlyozása mellőzhetetlen volna.

Súlyos aggodalmam kiséri azt a határozmányt, mely a feleletteherrel tartozó fiatalkorúaknak fogházzal büntetendő összes cselekményeire — azok tárgyi súlyának figyelembevétele nélkül — egységes büntetési tételt állapit meg. Tizenöt nap usque öt évi fogház a Javaslat szerint a legenyhébb s a legsúlyosabb törvényszegéseknek egyaránti büntetése, s e határon belül korlátlanul bizza a birói iudiciumra a Javaslat annak mérlegelését, hogy «*il y a une différence entre douze serviettes et la vie*». Lehetetlen észre nem venni, miként nem tud elegyedni s marad csupán a keverék szinvonalán e határozmánynak kétféle eredetű s sajátosságú alkateleme. «Meg-

torolni!» ezt teszi a biró feladatául a Javaslat, azaz alkalmaznia kell a büntetést a cselekményhez; de ugyanekkor vonakodik a Javaslat az objektiv eredménynek bárminő individualizálásától. S azzal, hogy elhagyja a Btk. 89—92. §-aiban adott azt az utasítást, hogy «enyhén büntesd az enyhét, súlyosan a súlyosat!» szuggesztiv erővel hat oda, hogy a birónak a veszélyes egyének fékezése legyen a jelszava.

A ki eddig nem szerzett elég tapasztalatot arról az önkényről, esetlegességről és sablonszerűségről, mely még a jelentékenyen szűkebb büntetési tételek alkalmazása körül is uralkodik a büntetéskimérés kérdésében, a ki nem tudja, hogy eljárási jogunk értelmében (Bp. 385. §. 3. pont) az alsófoknak legtévesebb alapon kimért büntetési tétele sem leszen a legfelső biróság által reparálható: csak az örvendhet zavartalanul a különös részbeli büntetési keretek leomlása fölött. De a ki az egyéni jogérzet ingadozó, változékony s ellenőrizhetetlen mértékével meg nem elégedve intézményes biztositékot követel a bűnösség fokának szabatos meghatározásához: az a biró rendelkezésére bocsátott büntetési egységek nagy számában *embarras de richesse*-t fog látni. Ugyanazon s ugyanannyi (ötször háromszázhatvanöt) büntetési egység között válasszon a biró akár becsületsértést, akár gyilkosságot birál el, erre utalja a Javaslat a birót. Ha a kiválasztás nem helyes, úgy tekintettel arra, hogy a törvényhozás nem adott iránytűt, s a tudomány sem nyújt felvilágositást, nem őt terhelendi a kizárólagos felelősség.

Legyen még megjegyezve, hogy a Btk. 20. §-ára figyelemmel a 18 éven aluli büntetteseknek legsúlyosabb törvényszegései is már a törvény erejénél fogva vétség jellegével birnak. Tehát az ily korú egyén által véghez vitt gyilkosság három év alatt elévül (Btk. 108. §. 4. bek.), s ha a gyilkossággal terhelt a bűnvádi eljárás elől megszökik, ellene még nyomozó levelet sem lehet kibocsátani (Bp. 470. §.).* Úgy hiszem, hogy az ily jogállapot nem a közbátorság emelkedését jelentendi.

* A Bp. 8. §-a csak a *birói* korrekcionalizációnak tekintetbevételével zárja ki az eljárásnak itélethozatal előtti stádiumában, a *törvényi* korrekcionalizációt nem.

5. A feltételes szabadlábra helyezést illető határozmányok helyes irányban fejlesztik tovább a Btk.-beli szabályozást. Megfontolás tárgyául szolgálhatna ez alkalommal nálunk is, hogy a feltételesség eszméjében rejlő fékező erőt nem kellene-e olykép értékesíteni, hogy a revokacio hosszabb pl. két annyi ideig fenyegeti a kihelyezettet, mint a mennyi büntetést neki elengedtek.

A javaslat a hatásköri kérdést nem érinti. Miután azonban a hatáskörök fennálló szabályozásánál az az irányelv fogadtatott el annak idején (1897: XXXIV. t.-c. 18. §.), hogy a kir. járásbiróságok elé csak oly ügyek tartoznak, melyekben egy évnél hosszabb tartamú szabadságvesztés-büntetés nem állapitható meg, vagy a mennyiben más ügyek is odautaltattak (Btk. 418. §.), úgy a kir. járásbiróság, ha egy évnél hosszabb tartamú büntetést találna kiszabandónak, az ügyet a kir. törvényszékhez teszi át, a Javaslat szerint pedig öt évi fogház minden büntett vagy vétség legmagasabb büntetése: ennélfogva a Javaslat azt rendeli, hogy a kir. járásbiróság, mindazokban az esetekben, melyekben egy évnél hosszabb büntetést talál megfelelőnek, az ügyet elbirálás végett a kir. törvényszéknek engedi át (34. §.). Az áttétel miatt pörorvoslat nem használható s a kir. törvényszék a nélkül, hogy a büntetés kiszabásában korlátolva lenne, eljárni köteles.

Nem lehet kétséges, hogy a hatáskörök mai rendszerének fentartása még e kiegészités mellett is csak időleges természetű; sőt általánosan el van ösmerve, hogy a fiatalkorú törvényszegőkkel szemben hatályos külön anyagi jogrendszer egy sui generis eljárási szabályzatot is igényel, melynek tengelyében a külön «gyermekbiróság» *(Children's court)* áll.

De míg ez megvalósul, nem tartom sem a kir. birósági hármas hatáskört, s még kevésbbé a közigazgatási hatósági jogkört fentartandónak.

Feltétlen elvonnám a fiatalkorú büntevők törvényszegéseit az esküdtbirósági hatáskör alól, s úgyszintén megszün-

tetném teljességében a közigazgatási hatóságoknak a fiatalkorúak kihágásai felett való jurisdikcióját.*

A fenmaradó két forum közt egyrészt a Javaslatnak imént ismertetett 34. §-a biztosítaná a megnyugtató munkamegosztást, de hogy az arányosság szempontja se szenvedjen sérelmet, s a törvényszéki eljárás mentes legyen oda épen nem tartozó ballaszttól, azt javasolom, hogy a vádtanács (Bp. 263. §.), illetőleg a törvényszék (268. §.) jogosíttassék fel az ügynek járásbirósági hatáskörbe való átutalására, valahányszor előrelátható, hogy csupán dorgálás vagy egy évet meg nem haladó fogház lesz kiszabandó. Garanciaként megkivánom, hogy ily átutaló határozatnak csakis a kir. ügyészség inditványára van helye, pótmagánvád esetén azonban a forum változhatatlan. Perorvoslat az átutalás ellen itt sem használható. Attól fogva, hogy az ügynek járásbirósági jellege megállapíttatott, a kapcsolatos kérdések (védelem, terhelt személyére vonatkozó intézkedések, perorvoslat stb.) ez alapon oldandók meg.

2. A hatásköri elrendezésnek ily módosításain kívül elengedhetetlenül szükséges a perrendtartási törvény némely határozmányain bizonyos módosításoknak keresztülvitele, a mennyiben e határozmányok a régi korhatárhoz igazodnak. (P. o. módosítandó lesz a Bp. 56. §-a oly értelemben, hogy a főtárgyalásra védő rendelendő, ha a terhelt életének 18. évét meg nem haladta.)

Mellőzhetetlen továbbá a fiatalkorúakkal szemben az előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság feltételeinek, főleg pedig foganatosítása módjának újabb szabályozása.

Szükséges végül az anyagi semmiségi okokat tartalmazó felsorolásnak (Bp. 385. §.) kiegészítése oly irányban, hogy semmisségi ok az is, ha a biróság a (fiatalkorú) vádlottal szemben tehető intézkedést (Javaslat 16., 17. §-ai) feltételeinek fennforgása daczára nem alkalmazta, vagy tévesen alkalmazta. Az a rendelkezés pedig (Bp. 547. §.), mely járásbiró-

* A javaslat azt az egy koncessziót teszi, hogy a közigazgatási hatóság, ha javító nevelés elrendelését látja szükségesnek, az ügyet a kir. járásbirósághoz teszi át (32. §.).

sági ügyben korlátozza a büntetés mértékére vonatkozó in peius felebbezés jogát, ezen ügyekben hatályon kívül helyezendő.

III.

A Javaslat *a Kbtknak általános részébe* vágó két kiegészítő intézkedést kíván törvénybe iktatni.

A Btk. 54. §-ának 3. bekezdéseként kimondja, hogy azokban az esetekben, melyekben a biróság a *hivatalvesztést* s a *politikai jogok gyakorlatának felfüggesztését* mellőzheti, (a mi a Btk. 54. §-a szerint akkor történik, ha főbüntetésül pénzbüntetés vagy hat hónapot meg nem haladó fogház vagy államfogház állapíttatik meg): úgy a szakképzettséget kívánó hivatás vagy foglalkozás gyakorlatától való eltiltás, valamint a viselt hivatal vagy állás, úgyszintén az ügyvédség elvesztésének kimondása is mellőzhető. Legyen szabad erre megjegyezni, hogy a Btk. 290. és 310. §-ai — a gondatlanságból okozott emberölés és testi sértés esetén — ma is csak *felhatalmazzák* a birót a hivatás vagy foglalkozás gyakorlatától való eltiltásra, de ez még a legsúlyosabb esetben sem kötelező. Ily irányban tehát a birói hatalomkörnek szándékolt kiterjesztése tárgytalan. A tekintetben viszont hézag mutatkozik a szövegben, hogy a hivataltól, illetőleg szolgálattól való elmozdítás, mit a Btk. 422. §-a bizonyos közveszélyű cselekményekre előír, az elengedhető joghátrányok közt nincs felsorolva.

A tervbe vett másik intézkedés az *elkobzási* határozmányt (Btk. 62. §.) egészítené ki azzal, hogy egyes tárgyak, melyeket a biróság a Btk. 61. vagy 62. §-ai alapján elkoboztatott, megsemmisítés *helyett* állami bűnügyi múzeumok czéljaira fordíthatók. Itt arra kell utalnom, hogy az elkobzás elrendelése a felhitt §. szerint nem azonos a megsemmisítés meghagyásával; az a kitétel tehát, hogy e tárgyak megsemmisítés helyett veendők múzeumi őrizetbe, nem szabatos. De az sem áll feltétlenül, hogy csak biróság rendelhetné el a deliktum által létrehozott vagy deliktum elkövetésére szolgáló tárgy elkobzását. A nyomozás megszüntetésével kapcsolatban a kir. ügyészség is rendel elkobzást. Nincs meghatározva

végül, miként viszonylik ez az intézkedés a Bp. 249. §-ának kategorikus szabványához.

A Javaslat IV. fejezetének I. cikke a *kerítésre* s a *leánykereskedelem* néven ösmeretes üzelmekre vonatkozó határozmányokat tartalmazza. Ezekkel a törvényhozás magát keservesen megboszult mulasztását fogja pótolni.

Kerítés vétsége címén bünteti a Javaslat azt, a ki valamely huszadik évét be nem töltött tisztességes nőt házasságon kívül való nemi közösülés vagy fajtalanság céljára, önérdekből, más részére, szándékosan megszerez vagy megszerezni törekszik (38. §.). Ugyancsak kerítés vétségét követi el az is, a ki valamely tisztességes nőt szándékosan reá bir, hogy a megjelölt célra bordélyházba vagy hasonló üzletbe lépjen (39. §.). Végül az, a ki valamely nőt bordélyházban vagy hasonló üzletben akarata ellenére bármely okból visszatart, a kerítés bűntettében válik bűnössé (ugyanott).

Az alapcselekményeknek e körülírásában az egyszerű kerítési vétség elkövetési cselekedetének a megjelölése (*«megszerez»*) a legsikerültebb. Akár a francia törvényt vagy az annak alapjául szolgált párisi egyezmény szövegét, akár az 1906-ik évi dán törvényt nézzük, ott ily széleskörü, az életből ismeretes machinációk minden válfajára illő karakterisztikus kifejezést hiába keresünk. Feltétlenül helyes az is, hogy a §. a megszerzésre való törekvést is pönalizálja.

Viszont hangsúlyoznom kell, hogy épen a «megszerez» és «megszerezni törekszik» kifejezéseknek nyelvtani értelmére tekintettel, de azért is, mert a szövegben a tényálladékhoz szükséges speciális dolus már ki van emelve, felesleges a szándékosságnak a felvétele. Mellőzném az «önérdek»-nek a tényálladékba való felvételét is, különben aljas malicia áldozatai volnának az oltalomból kirekesztve. Büntetés alá vonnám nemcsak a bordélyba lépésre való rábirást, -- a mely különben fogalmilag szintén csak szándékos lehet — de az ily üzlet részére történő bárminemű megszerzést is s hasonlóképen az arra való törekvést.

De nem hagynám ki a 38. §-beli büntetőjogi védelem-

nek a *tisztességes* nőre való korlátozását, a mint azt a jogászegyleti vita során követelték. Igenis, ha az elkövetési cselekedet a «rábirás» vagy a «csábítás» volna, úgy a tisztességes jelző veszélytelenül elmaradhatna, mert akkor — mint azt *Magyar István* kifejtette — a biró a tisztesség kellékét ott vonhatja mérlegelés alá, mikor azt nézi, van-e az akaratnak olynemű és mérvű befolyásolása, elaltatása vagy megtévesztése, mely a rábirás vagy a csábítás fogalmában rejlik. S ha a biró azt látja, hogy a panaszkodó nő erkölcsi értéke a kerítéssel nem csökkent, mert az oly személy, kit a §-ban említett célra biztatni nem kell, akaratelhatározásában befolyásolni felesleges: tőle jogtárgy hiánya okából az oltalmat megtagadja. A «megszerzés»-ben nyilvánuló kerítésnél azonban fenn kell tartani e megszorítást, mert e kitétel már az eredményt: a rábirás, csábítás stb. eszközök segélyével való rendelkezésre állítást, quasi «szállítás»-t jelenti, tekintet nélkül arra, hogy ehhez a nőnek akarati elhatározását szükséges volt-e befolyásolni vagy sem?

Kár, hogy a Javaslat a saját maga számára való kerítést abszolute büntetlenül hagyja. Ez az állásfoglalás nem indokolt. Ha alapul el is fogadjuk a Javaslatnak azt a vezérgondolatát, hogy a női testtel való kereskedés képezi a bűnügyi üldözés tárgyát, legalább a súlyosabb esetekben, mikor pl. csalárdsággal (különösen házassági igérettel) követtetik el a kerítés, vagy ha a cselekmény a sértett vagy a tettes közt fennálló viszonynak elemi követelményébe (Javaslat 40. §.) ütközik: a saját részére való kerítést is büntetésre méltónak kell felösmerni.

A 40. §-beli minősített esetek sorozata a 2. pontban kiegészítendő volna azzal, hogy oly esetben is feltétlenül bűntett a kerítés, ha azt a tettes (pl. hivatali felebbvaló) tekintéllyel való visszaélés által követte el.

A büntetési tételekben túlsok klasszist látszik felállítani a Javaslat. A 41. §. büntetési tételei közül legalább a második bekezdésbeli törlendő volna, a sértettnek fiatalkora a rendes büntetési keretben is mérlegelhető lévén.

Ugyane fejezetnek II. cikke gyökeresen megváltoztatja a Btk.-nek a *lopás büntetésére* vonatkozó rendelkezéseit.

Elseje a módosításoknek: a lopás vétségi értékhatárának felemelése 100 koronáról 200 koronára. A pénz vásárlóképességének csökkenésére s a vagyonbeli viszonyokban negyedszázad óta beállott változásokra tekintettel, a reform nem indokolatlan. De az értékhatárnak ily megkétszerezésével egyidejűleg a büntetési tétel felső határa is megfelelően emelendő lett volna. Ez a büntetési tételek arányosságának követelménye. Ha már a szintén 200 koronás értékhatárral biró sikkasztás vétségénél, mely szerkezetileg enyhébb elbirálás alá eső cselekmény, egy évi fogház a maximális büntetés: a támadás agresszivitásában rejlő intenzivebb dolus tekintete egyenesen posztulálja, hogy a lopás vétségénél a büntetés legmagasabb mértéke ennél nagyobb legyen.

Összefügg a kérdés az úgynevezett *petite criminalité* elleni küzdelem erélyének a mértékével. A petite criminalité törzsökös esete tudvalevőleg épen a lopkodás. Ma az a tolvaj, a ki egy csomó apró lopást követ el, pl. az a csavargó utcaember, a ki tíz embernek pár korona pénzt tartalmazó erszényét lopja el, könnyen és tegyük hozzá méltán, bűntettben válik bűnössé a Btk. 335. §-a alapján, mely az ellopott értékeknek összeszámítását rendeli meg. S a gyakorlat emberei jól tudják, hogy különösen a székesfővárosnak garázda *jássz*-ai csak ezzel az eszközzel tarthatók féken. Ezután e címen is csak a 200 koronát kitevő összérték eshetnék a büntetté minősítés alá, a mi a vagyon oltalmának épen vakmerő támadások ellenében nem kicsinylendő s a tapasztalás szerint nem is kivánatos redukciója.

Ne feledjük, hogy a kis lopások erélyes üldözésével a kis existenciák vagyonát védjük. Társadalomgazdasági rendünk e tipikus deliktumának elnéző kezelése e ponton nem szociális heladás. Hiszen a tőke páncélszekrényben helyezkedik el. Ahhoz a tolvaj csak minősített úton férkőzhetik ...

Figyelmet érdemelnek a kérdésnek perjogi vonatkozásai is. A 200 koronát meg nem haladó érték ellopása ugyanis a kir. járásbiróság hatáskörében fogna elbiráltatni. Ez pedig a sommás eljárás természetében rejlő gyorsaság, az azt jellemző

bizonyos «schneidig» egyszerűség, különösen pedig a terhelt személye ellen tehető intézkedések korlátozottsága okából, már önmagában is a represszió jelentékeny csökkenését jelenti.

Ha hozzáveszem ehhez a sommás biróságnak a minimum kiszabásához való különös hajlandóságát s a középmértéket meghaladó büntetési tételek iránt tanusított általán észlelt idegenkedését: úgy a spácium kiterjesztésében nyilvánított törvényhozási intelem nem látszik feleslegesnek.

Javaslatom szerint s a Btk. 97. §-ához képest a kis lopásoknak halmazati büntetése három évig terjedhető fogház lévén, nagyobb zökkenés nélkül volna áthidalható az az űr, mely egyrészt a lopás vétségeinek, másrészt az összegnél fogva bűntettet képező lopás büntetése között — az értékhatárra alapított rendszer természetes következéseként — fennáll. Két, halmazat esetén három évi fogház kellő védelmi eszközt nyujtana az üzletszerűen apró tolvajlással foglalkozó egyénekkel szemben is, kiket a Javaslat a cselekmény súlyára figyelem nélkül egy elbánás alá von az üzletszerű nagy tolvajokkal, valamennyiöket tíz évig terjedhető fegyházzal rendelvén büntetni. Hogy e ponton a bifurkáció nem mellőzhető, arról alantabb még szólok.

A Javaslat a 4000 koronán felüli értéknek ellopását, ha a cselekmény az értékre való tekintet nélkül is már bűntett, tíz évig terjedhető fegyházzal bünteti. E rendelkezésnek felvétele határozottan hiányt pótol. Ha azonban az újabb értékhatár csupán e vonatkozásban kerül a törvénybe, újabb egyenelenség támadt a büntetések skálájában. Hiányzik ugyanis egy közbenső fokozatban a *molto rilevante* nem kvalifikált lopásnak külön kiemelése. Erre pedig az öt évig terjedhető fegyház épen alkalmas büntetésnek látszik.

A mennyire eléktelenítė a Btk. lopási fejezetét a «*tekintet nélkül a dolog értékére*» fegyházat előíró rendelkezés, ép anynyira túlmerésznek látszik a Javaslatnak az a határozmánya, mely a Btk. 336. §. 3., 4., 5., 6. pontja s a 338. §. szerin minősülő bűntettekre csak az esetre rendeli a fegyházas büntetési tételt, ha a lopott dolog értéke 200 koronánál nagyobb. Különben a végső minimum egy napi fogház. Félő, hogy

különösen a többszörös minősités esetén az öt évig terjedhető börtön nem fog kellő erélyű megtorlásra módot nyujtani.

Érthető a hév, melylyel a Javaslat a *hivatásos tolvajok* ellen síkra száll. Túlzást látok mindazáltal, mikor a Btk. 338. §-a esetében a Javaslat tíz évig terjedhető fegyházbüntetést szab ki, ha már az előző büntetéseket is bűntett miatt szabták ki s az újabb cselekmény más körülményeknél fogva is bűntett. Riasztóan súlyos a tíz évig terjedhető fegyházbüntetés is, melyet a Javaslat minden üzletszerű tolvajra előír. Az első határozmányt azért tartom aggályosnak, mert a Btk. szerint minimális érték ellopása is bűntettet képezhet, még pedig oly lopás is, mely másutt egyátalán nem is kriminalitás (Btk. 336. §. 8. pontja!) s mert a 338. §. tényállása arra való tekintet nélkül fenforog, hogy az első lopás elkövetése vagy az arra szabott büntetés kitöltése óta mennyi idő telt el, ha ugyan a második lopást (illetőleg az arra kiszabott büntetést) az elbirálás alatt álló cselekmény tíz éven belül követte.

Korlátként ezt a rendelkezést vinném be a Javaslat 44. §-ának 2. pontjába, hogy csak a fegyházzal büntetendő újabb lopás az, mely a tíz éves büntetési tétel alá kerül. A Btk. 338. §-ának ugyanilyként módosított tényállását vinném a Javaslat 44. §-ának 3. pontjába is s az üzletszerű tolvajlást csak akkor állítanám a tíz évig terjedhető fegyházbüntetés szankciója alá, ha a tolvaj lopás stb. bűntette miatt két ízben már meg volt büntetve, de utolsó büntetésének kiállásától az újabb lopás elkövetéseig tíz év még el nem telt. Tudom, hogy a doktrina követelményeivel, mely szerint az üzletszerűség megállapításához sem deliktumtöbbség, sem előzetes megbüntetés nem szükséges, ellenkezésben állok: tudatosan kerestem azonban az oly ismérveket, melyekből az egyrészt az ismétlési szándékban, másrészt a nyerekedő célzatban rejlő fokozottabb társadalmi veszélyesség ellenőrizhetően felösmerhető.

A kihágásokról szóló törvény 126. §-a szerint: a ki négy korona értéket felül nem haladó élelmi vagy élvezeti

cikket lop, a mennyiben nem forog fenn egyike sem azoknak a körülményeknek, melyek a lopást büntetté minősitik: nyolcz napig terjedhető elzárással büntetendő; s az eljárás csak a sértett félnek magánindítványára indítandó meg. A Javaslat ezt a határozmányt akként bővíti ki, hogy az értékhatárt 10 koronára emeli, s az élelmi vagy élvezeti cikk mellett a tüzelőszert vagy egyéb életszükségleti tárgyat is fölemlíti, s az ily tárgyaknak elsikkasztását és jogtalan elsajátítását is kihágássá alakítja. A határozmány helyeslése mellett arra utalok, hogy most már a büntetési tétel megfelelően emelendőnek látszik, s pedig szerintem egy hónapi elzárásra; továbbá, hogy a sikkasztás és jogtalan elsajátítás némely eseteire (Btk. 359., 368. §-ai) tekintettel a *tulajdon elleni kihágás* elnevezés nem fedi a fogalmat; végül, hogy az a klauzula, mely kirekeszti a kihágások köréből a bűntettként minősülhető eseteket, a jogtalan elsajátítást illetően tárgytalan.

Kiegészítendőnek vélem egyúttal a §-t oly irányú rendelkezéssel, hogy ugyanez a büntetés éri az orgazdákat s bűnpártolókat is, a mi által legalább részben orvoslást nyerne büntető-jogunknak az a hézaga, hogy a kihágásokkal kapcsolatos orgazdaság és bűnpártolás nem esik büntetés alá. Önként értetik, hogy az indítványi jelleg e cselekményekre ki nem terjed.

IV.

Érintettem már, hogy a Javaslat — indokolása szerint — csak az *égető* hiányokat akarja orvosolni úgy, hogy a büntetőtörvényeknek *revisiója* egy későbbi munkálat feladata volna.

A fiatalkorúak büntetési rendszerének reformja, a csábításnak büntetés alá helyezése s a minősített lopások büntetése tekintetében néhol mutatkozó aránytalan szigor mérséklése bizonyára oly teendők, melyeknek a szabályozási tervbe való felvétele elől a legszerényebb terjedelmű novella sem térhetne ki. Nem ilyen azonban a többi téma. Hogy a büntetés feltételes felfüggesztésének meghonosítása mennyire időelőtti, már fentebb hangsúlyoztam. Különös panaszok a lopásnak 100 koronás értékhatára ellen sem merültek föl.

És nem is a páncélkasszák hathatósabb oltalmáért hevült a közvélemény.

1. Inkább arra a *metamorfozisra* kellett volna a kodifikátorok figyelmének irányulni, melyen a kodex szerkesztése óta a kriminalitás átment.

Tarde megfigyelése hazánk bűnügyi viszonyaira is jellemzően áll. A kriminalitás «pyramisai» nálunk is omladozóban vannak; a pótolhatatlan javakat megsemmisítő brutális bűntények száma a letünt korokéhoz képest jelentékenyen megapadt s a kriminalitás zömét vagyon elleni büntetendő cselekmények teszik ki. Ezeknek a sorából pedig tömegességük és pusztító erejük által ugyancsak nem az erőszakosan támadó, hanem azok a válfajok emelkednek sajnos jelentőségre, melyeknek indoka a tettesek féktelen kapzsiságában, túlzó nyereségvágyában rejlik, elkövetési módja a gazdaságilag gyengébb, műveletlenebb s tapasztalatlanabb elemek tehetetlenségének kiaknázása, az azok ellenében használt psychikai kényszer, fondorlatos félrevezetési cselekedet által; mely cselekvényeket *Prins* e gyüjtőnévvel jelez: *la criminalité basée sur la fraude.* E romboló hatásu bűnözésnek három tipikus alakzata: az *uzsora*, a *tömegcsalás* s az *élelmiszerhamisítás* ellen szorultak a gyenge gazdasági alanyok a legsürgősebben a mainál minden irányban sokkalta erélyesebb oltalomra. Büntetőjogunknak ily tárgyú kiépítését tartottam volna a novella egyik legsürgősebb feladatának.

Kialakult főleg a nagyvárosokban egy hivatásos *criminal-class*, melynek tagjai mint szokásos vagy üzletszerű bűnösök, a krónikus kriminalitás egyedei. Ezek ellenében, kerüljenek akár mint speciális visszaesők, akár mint enciklopedikus bűnösök a biróság elé, a bűnözőket egységesen kezelő élő jog rendszabályai nem bizonyultak elég hatékonyaknak. E veszélyes osztálynak csak *egyik* eleme s nem is a legféktelenebbike a visszaeső és üzletszerű tolvaj. A kizárólag ezek ellen megnyilvánuló fokozott szigor a hivatásos bűnözőkkel szemben való eljárás problémáját ekként távolról sem oldja meg.

2. Bebizonyult, hogy nem csak a minősített kis értékű lopásoknál, de *másutt sem adæquátak* a biró rendelkezésére

adott büntetési tételek a jogsértések súlyával. (A hatóság elleni erőszaknak bizonyos eseteit már a II. novellajavaslat vétséggé alakította. S ugyanez a javaslat fogházbüntetést írt elő a becsületsértés némely eseteire. Viszont példátlan lanyha az ingatlan oltalma s páratlan intézkedés az, mely szigorúbban bünteti egy almának a bevarrott zsákból való kilopását, mint azt, a ki házasságon kívül született gyermekét megöli.) Bénító a gyakorlatban az esküvel meg nem erősített tanúvallomásoknak büntetlensége.

Szemeink előtt lejátszódó visszaéléses üzelmek forrása, hogy a kodex s a melléktörvények hemzsegnek a magánindítványos deliktumoktól.

És a kriminálpolitikának verebek csiripelte elemi tételét teszik csuffá azok a törvények, melyek a kihágásért pénzbüntetésre itélt egyént lecsukni rendelik, ha 48 óra alatt nem fizet.

Itélkezésünknek ezek a sebei régen sajognak. Enyhítésükért sok panasz hangzott el. És mélyenjáró kritikai irodalom vitte át a reform szükségességének eszméjét a köztudatba.

Alig értem meg, mért helyezték a kodifikátorok ezeknek elébe a mellékbüntetési határozmányok csinosítását vagy — a ma is két korona pénzbüntetéssel megtorolható — élelmiszersikkasztásnak kihágássá alakítását is, bárha ez a terv csak legutóbb s egészen ötletszerüen vettetett föl.

Ugyanez a gondolatom a bűnügyi múzeumokról. Ezekkel meg épen várt volna az ország egy ideig, — legalább addig, míg ki nem zárja a törvény az oly fajta kuriózumot, hogy a ki gyümölcsösből bemászás mellett tíz véka szőlőt lop, kihágásban bűnös, de a ki onnét ugyanígy csak egyetlen szál karót lop: még a reformált lopási határozmányok szerint is börtönbe kerül.

Részemről a *szépséghibák* korrekcióját ezuttal elengedném. De nem ismerek okot, mért odázzuk el beláthatlan időkig azoknak a fogyatkozásoknak orvoslását, melyeknek kiküszöbölését két évtized irodalma «*pillanatig sem halasztható*» reformnak hirdeti.

Hangsúlyozom, beláthatatlan időkre, mert megtanulhattuk épen a büntető novella-javaslatok sorsának vergődéséből, hogy törvényhozásunknak nincs hajlandósága a novelláris módosítás iránt; s megérlelődhetett a meggyőződés, hogy ha ez a Javaslat törvénybe iktattatik, soká-soká nem fog nyulni a törvényhozás a büntetőtörvényhez.

ÖSSZEFOGLALÁS.

